

INFO LGOG Nummer 5, 16 maart 1992

Kopij voor de volgende aflevering van
INFO LGOG (nummer 6, september 1992)
kunt u inzenden tot 1 september.
Redactieadres: Venloseweg 48, 5961 JD Horst.
Telefoon 04709-81431.

Inhoud

Van de redactie	3
Programma 1992	4
Agenda 18e jaarvergadering	6
Verslag 17e jaarvergadering	7
Verslag over het jaar 1991	13
Lezing J. Gerrits en J. Esselaar Schutterijen in Limburg en Horst	16
J. Hendrix, Huize Darth te Lottum	17
Wintercursus 1992	21
Nieuwe publikaties	22
Excursie 9 mei naar het Munsterland	27
J. Schatorjé, Een laat-Middeleeuws nieuwjaarsgeschenk uit Horst	28
Streekmuseum Stichting Oudheidkamer	34
Schatkamer Sint Lambertuskerk	35
Koperslagersmuseum P. van der Beele	36
Streekboerderijmuseum De Locht	37
Goltziusmuseum	38
P.A.M. Geurts, Campsplaats	40

Van de redactie

Als de lente in de lucht zit, komen ook de blaadjes weldra. LGOG Kring Horst en Sevenum houdt het op één blad, maar wel een extra dik exemplaar ditmaal.

Tijdens de achttiende jaarvergadering zal een van de oprichters van LGOG Kring Horst en Sevenum afscheid nemen als bestuurslid. Pierre Janssen uit Sevenum heeft gemeend na zoveel jaren zijn plaats te moeten afstaan aan een andere Sevenummer. Het bestuur stelt voor om Jan Sleutels uit Sevenum, die al vele jaren LGOG-lid is, te kiezen.

De wintercursus 1992 trok meer dan veertig personen met genealogische belangstelling, terwijl van de niet-leden onder hen zich enkele cursisten reeds als LGOG-lid hebben laten inschrijven. Intussen bereidt de excursiecommissie een interessante lente-excursie naar het Munsterland voor.

In dit nummer ook aandacht voor de regionale musea en een beperkte keuze uit de tentoonstellingsagenda en recente publikaties. In INFO LGOG nummer 5 vindt u drie artikelen. Jan Hendrix en Jos Schatorjé gaan beiden terug naar de middeleeuwen. Jan Hendrix uit Lottum vond zijn materiaal in archieven, terwijl Jos Schatorjé een goed oog had, toen LGOG-lid G. Lenssen de scherven gevonden op een Horster akker, op zijn tafel legde.

Als Horster historicus bleef P.A.M. Geurts ditmaal dicht bij huis, althans in de tijd. We hopen dat u INFO LGOG weer met veel genoegen zult lezen.

Y. Hermans-Cuppen G.F. Verheijen

PROGRAMMA 1992

15 januari: CURSUS

Eerste les van de cursus genealogie verzorgd door de heer Mr. Th. J. van Rensch, chartermeester van de Gemeentelijke Archiefdienst van Maastricht.

27 januari: LEZING

Drs.R. Mestrom uit Maastricht zal spreken over: Limburgse klokken en klokkenmakers

5 februari: CURSUS

Eerste cursusles van een serie van drie lessen te geven door Drs. Th. Huys en Drs. F. Hermans, respectievelijk directeur en archivaris van de Gemeentelijke Archiefdienst van Venlo.

12 februari: CURSUS

Derde cursusles genealogie verzorgd door de heren Drs. Th. Huys en Drs. F. Hermans.

26 februari: CURSUS

Vierde cursusles genealogie te geven door de heren Drs. Th. Huys en Drs. F. Hermans.

11 maart: CURSUS

Vijfde cursusles genealogie verzorgd door de heer Ing. L.J. Greweldinger, voorzitter van LGOG Kring Horst en vice-voorzitter Sectie Genealogie van LGOG.

16 maart: JAARVERGADERING EN LEZING

Na de achttiende jaarvergadering zal de heer drs. Jos Gerrits uit Spaubeek een lezing houden over: Schutterijen op het Limburgse platteland; een cultureel fenomeen. Tevens optreden van Schutterij Wilhelmina uit Horst.

9 mei: EXCURSIE

Voorjaarsexcursie naar het Munsterland.

U kunt nu al kopij inzenden voor INFO LGOG
nummer 6, dat eind september zal verschijnen.

JAARVERGADERING

Op maandag 16 maart, aanvang 20.00 uur, wordt de achttiende jaarvergadering gehouden in de grote zaal van Restaurant De Oude Lind.

AGENDA

1. Opening en mededelingen
2. Verslag zeventiende jaarvergadering
3. Verslag over 1991 van de secretaris
4. Verslagen over 1991 van de penningmeester en de kascontrolecommissie
5. Benoeming nieuw lid kascontrolecommissie
6. Bespreking bestuursbeleid
7. Bestuursverkiezing. De bestuursleden P. Janssen en V. Asselberghs zijn periodiek aftredend. De heer Asselberghs is herkiesbaar. De heer Janssen treedt af en is niet herkiesbaar. Het bestuur stelt voor in zijn plaats de heer J. Sleutels uit Sevenum te kiezen. De leden kunnen andere kandidaten voordragen. Een dergelijke voordracht moet voor de aanvang van de vergadering bij het bestuur zijn ingediend, voorzien van de handtekeningen van tien leden en de kandidaat.
8. Rondvraag
9. Sluiting van de jaarvergadering.
10. Na de pauze volgt een korte lezing door Drs. Jos Gerrits uit Spaubeek over:
Schutterijen op het Limburgse platteland: een cultureel fenomeen.
Daarna verzorgt de heer J. Esselaar, voor zitter van de Horster schutterij, een presentatie van:
Schutterij Wilhelmina.

Verslag 17e jaarvergadering 11 maart 1991

1. **Opening en mededelingen.** Voorzitter L. Greweldinger opende 's avonds even na acht uur de zeventiende jaarvergadering in De Oude Lind, onder het genot van een kop koffie met Horster vlaai. De presentielijst werd door 75 leden getekend. INFO LGOG nummer 3 en het financieel jaarverslag lagen ter tafel. Berichten van verhindering zonden: de heer G. Linders en de heer en mevrouw Knuttel, de heer Jan Janssen (Den Haag), de heer H. Schattevoet en de heer C. Theeuwen. Herdacht werd het in 1990 overleden LGOG-lid mevrouw Door Cuppen - Zanders. Tenslotte deelde de voorzitter mee dat burgemeester Drs. B. Fasol, lid van onze kring, op 27 april tijdens de LGOG-voorjaarsvergadering te Horst, zal worden voorgedragen als nieuwe voorzitter van LGOG. Veel leden zijn op de hoogte van de recente sloop van het pandje Herstraat 1c, dat kort na plaatsing op de gemeentelijke monumentenlijst daarvan weer werd afgevoerd, omdat de nieuwe eigenaar niet bereid was het huisje te restaureren. Hoewel wij als LGOG niet willen gaan zitten op de stoel van het gemeentebestuur, spreekt de voorzitter namens alle aanwezigen toch een woord van protest tegen deze merkwuurige gang van zaken. De H. Zantkuijl, hoofd van de gemeentelijke monumentendienst van Amsterdam, vond het betreffende hoekje uniek voor het Dorpseigene van Horst en alleszins waard om zuinig mee om te springen. Horst dreigt zeer tegen ons streven in het eigene te verliezen onder andere door geen aandacht te schenken aan de

straatwanden en mede daardoor toch een cliché-dorp te worden.

2. Het **verslag zestiende jaarvergadering** werd onder dankzegging aan de secretaris vastgesteld.

3. Het **verslag van de secretaris over 1990** werd eveneens onder dankzegging aangenomen. Naar aanleiding van dit verslag deelde de voorzitter mee dat het ledental intussen weer het 150-tal heeft overschreden.

4. Het **verslag van de penningmeester over 1989**. Mevrouw M. Huys - Oostveen en de heer L. Herraets hebben op 23 januari de boeken gecontroleerd en in orde bevonden. Naar aanleiding van het verslag gaf de commissie een vijftal punten ter overweging aan bestuur en leden. Allereerst wees de kascommissie op het belang van enige reservemiddelen, verder op de noodzaak te trachten bij de excursies quitte te spelen. De commissie pleitte voor de uitgave van minimaal twee nummers van INFO LGOG, waarvan de kosten overigens reuze meevielen. Verder viel het grote verschil op van de subsidie van de gemeente Horst vergeleken met het lage bedrag van Sevenum. Tenslotte vroeg de commissie het bestuur om te bezien of er beurtelings in Horst en Sevenum vergaderd kan worden. De heer G. Lenssen had enige moeite met het saldo en vroeg aan de penningmeester of er nu een positief dan wel een negatief saldo was. Het antwoord was positief. Het verslag van de penningmeester werd verder door de vergadering zonder wijzigingen en onder dankzegging aan de penningmeester aanvaard.

5. **Benoeming leden kascontrolecommissie.** De heer L. Herraets was aftredend. De heer G.

Lenssen stelde zich beschikbaar als lid van de kascontrolecommissie. Hij werd bij acclamatie benoemd.

In de volgende jaarvergadering treedt mevrouw M. Huys - Oostveen af en zal één nieuw lid worden benoemd.

6. **Bespreking bestuursbeleid.** In het verslagjaar 1990 heeft het bestuur het gebruikelijke programma georganiseerd.

Er vonden zes lezingen plaats in de grote zaal van Restaurant De Oude Lind waarbij gemiddeld vierenveertig leden aanwezig waren. Aan de meiexcursie naar Doorn en Haarzuilens namen vijftig leden deel en de herfstexcursie naar Düsseldorf trok 35 deelnemers. Zeventien cursisten namen deel aan de wintercursus. Het bestuur zal meer aandacht aan de werving van vooral jonge leden trachten te gaan besteden. Ook de leden worden daartoe aangemoedigd. Aangezien uit de vergadering geen reacties kwamen, concludeerde de voorzitter dat de leden het beleid van het bestuur weten te waarderen.

7. **Bestuursverkiezing.** Vice-voorzitter Schatorjé was aftredend en stelde zich niet meer herkiesbaar. De heer C. Theeuwen was door het bestuur kandidaat gesteld. Er waren geen andere kandidaten. Op voorstel van de voorzitter werd de heer Theeuwen bij acclamatie gekozen. Het was jammer dat het nieuwe bestuurslid wegens griep niet aanwezig kon zijn. De heer Herraets had twee opmerkingen. Aangezien de heer Theeuwen nog niet lang lid is en maar weinig leden hem persoonlijk kennen, ware het misschien beter geweest wanneer in de agenda voor deze vergadering tevens diens adres zou zijn vermeld. Verder vroeg hij het bestuur

waarom er geen vrouwelijke kandidaat was gesteld. De voorzitter antwoordde op de eerste opmerking dat het bestuur deze suggestie zou onthouden en op de tweede dat gezocht werd naar een bestuurslid dat het penningmeesterschap kan gaan overnemen.

Mevrouw P. Verstegen - Maessen zou minimaal twee Sevenumse bestuursleden wensen. Verder wilde ze de uitnodiging voor de jaarvergadering graag eerder ontvangen. Tenslotte vroeg zij of LGOG Kring Horst bereid was tot uitwisseling van de ledenlijst met de Heemkundevereniging Sevenum.

Tenslotte dankte de scheidende vice-voorzitter, de heer Schatorjé, voor de fijne jaren die hij als bestuurder binnen LGOG Kring Horst en Sevenum heeft beleefd. Hij was een jeugdlid dat dank zij LGOG, beginnend op de kasteelruïne bij professor Renaud, zijn hobby tot zijn vak kon maken. Hij zou wensen dat veel jongeren met die pedagogische kant van LGOG zouden kennis maken. De heer Schatorjé wenste zich niet herkiesbaar te stellen om verschillende redenen. Zijn statutaire tijd was voorbij en verder eisen zijn gezin, werk en studie veel aandacht. Aan de voorbereiding van de excursie naar Gent werkte hij nog mee, maar ook in de toekomst zou men een beroep op hem kunnen blijven doen. De voorzitter dankte de heer Schatorjé namens alle leden voor het vele werk dat hij voor het genootschap heeft gedaan en nog verricht. Hij overhandigde hem een cadeau en besloot met: "Jos, tot ziens!", onder luid applaus van de vergadering.

8. **Rondvraag.** De heer Keiren uit Lottum vroeg naar de naam van de kring: LGOG Kring Horst of

LGOG Kring Horst en Sevenum. Hij pleitte voor consequente naamgeving. De secretaris antwoordde dat wij de Kring Horst van LGOG zijn omvattende de gemeenten Horst en Sevenum. Wij willen dit voor de duidelijkheid regelmatig aangeven. Overigens zijn LGOG-leden vrij in de keuze voor een bepaalde kring. Zo hoort Lottum bij de kring Venlo, maar de heer Keiren heeft gekozen voor LGOG Kring Horst.

Mw. P. Verstegen-Maessen pleitte voor meer aandacht voor Sevenum. Zij voelde veel voor een gesprek van LGOG Kring Horst met de heemkundeverenigingen in de regio. De voorzitter zei toe het initiatief tot zo'n gesprek op zich te nemen. Het bestuur van de Heemkundevereniging Sevenum was teleurgesteld in de behandeling van het persbericht over het uitgegeven boek Spinninghe door de administrateur van LGOG te Maastricht. Hierover was reeds gecorrespondeerd met de Heemkundevereniging Sevenum.

De voorzitter dankte iedereen voor het prettige verloop van de vergadering en de levendige discussie.

De lezing van de heer J. Derix over het vliegveld van Venlo na afloop van de jaarvergadering viel bijzonder in de smaak, wat ook bleek uit het feit dat hierbij 97 personen aanwezig waren.

VERSLAG OVER HET JAAR 1991

Leden

Op 31 december 1991 telde de Kring Horst en Sevenum van het LGOG 152 leden, als volgt te verdelen:

	totaal	Horst	Sevenum	elders	
gewone leden	116	74	24	18	
gezinsleden	34	29	4	1	
gemeenten		2		1	1
	152	104	29	19	

Bestuur

Het bestuur was op 31 december 1991 als volgt samengesteld:

Ing. L.J. Greweldinger	voorzitter
Drs. Y.A.W. Hermans-Cuppen	vice-voorzitter
G.F. Verheijen	secretaris
C.L.G. Theeuwen	penningmeester
Drs. V.J.J.M. Asselberghs	lid
P.F.L. van Nunen	lid
P.J.M. Janssen	lid

Bestuursvergaderingen

Het bestuur kwam in het verslagjaar zes maal in vergadering bij elkaar. In meestal korte vergaderingen, voorafgaande aan de bijeenkomsten voor alle leden, werden de lopende zaken behandeld. Enkele agendapunten van de bestuursvergaderingen waren: voorbereiding van het activiteitenprogramma (lezingen, informatieblad INFO LGOG, excursies, cursus en jaarvergadering) en contacten met hoofdbestuur en gemeenten Horst en Sevenum over

onder andere het behoud van het dorpseigene.

Hoofdbestuur en kringbesturen

In het voorjaar en in het najaar vinden, voorafgaand aan de ledenvergaderingen, K.S.C.-vergaderingen plaats, waarin het hoofdbestuur de besturen van kringen, secties en commissies van LGOG raadpleegt over het te voeren beleid. Tijdens de voorjaarsvergadering in De Oude Lind te Horst op 27 april droeg de heer Drs. J. Wieland de voorzittershamer over aan de heer Drs. B. Fasol, burgemeester van Horst en lid LGOG Kring Horst. Aan de K.S.C.-vergadering van 2 november te Weert nam het bestuur van de Kring Horst deel.

Ledenvergaderingen

21 januari: Mevrouw Drs. A. Gielen - van Bommel hield een lezing over: Het leven van de Horster boerin rond 1900.

Aanwezig waren 53 leden en belangstellenden.

11 maart: Zeventiende jaarvergadering gevolgd door een lezing door de heer Jan Derix uit Horst met vertoning van een videofilm over: Vliegveld Venlo en de luchtoorlog in het zuiden van Nederland. De presentielijst werd door 75 leden getekend, terwijl de lezing door 97 personen werd gevolgd.

9 september: De heer A.H. Salden uit Venlo verzorgde voor 40 leden een dia-lezing over: Kasteel van Eijsden en het park.

4 november: De heer Drs. H. Stoepker, provinciaal archeoloog, hield voor 44 leden een dia-lezing over: Archeologische actualiteiten.

16 december: De heer Drs. Th. Knippenberg uit 's-Hertogenbosch sprak aan de hand van dia's over het onderwerp: Adellijke Stiftsdames en vrome Begijntjes. Aanwezig waren 45 leden.

Excursies

Op 11 mei namen 49 leden deel aan de excursie naar Gent (Bijloke Museum, Sint Baafskathedraal en stadswandeling) en Turnhout (Taxandria Museum). De najaarsexcursie bracht 36 deelnemers naar kasteel Eijsden en de stad Maastricht (Spaans Gouvernement en Onze Lieve Vrouwebasiliek).

Cursus

In 1991 heeft de LGOG Kring Horst en Sevenum wederom in de studiezaal van de Oudheidkamer een wintercursus van vijf lessen georganiseerd waaraan dit seizoen 22 leden deelnamen. Deze cursus over onderwerpen uit de streekgeschiedenis was een vervolg op die van het vorig jaar.

De heer Mr. Th.J.van Rensch uit Maastricht verzorgde twee lessen. De eerste les handelde over het Pruisisch Overkwartier in de achttiende eeuw en de tweede over de Franse tijd. De heer Dr. P.A.M. Geurts uit Nijmegen sprak in de derde les over de samenvoeging en scheiding van de gemeenten Sevenum en Horst in de periode 1800 tot 1836. De heer Drs.

R.P.W.J.M. van der Heijden besloot de cursus met een les over het Limburgs separatisme en een les over het Belgisch annexionisme.

Activiteiten

In 1991 verschenen onder redactie van G.F. Verheijen en Drs Y.A.W. Hermans-Cuppen twee afleveringen van het Informatieblad voor LGOG Kring Horst en Sevenum, kortweg: INFO LGOG genaamd. Naast het verenigingsnieuws wordt hierin aandacht besteed aan nieuwe publikaties en berichten over de lokale en regionale musea. In de nummers 3 en 4 van INFO LGOG verschenen artikelen van P.A.M. Geurts (Jacob Merlo en Puteanus; Horster notabelen over een eventuele afscheiding van Sevenum van Horst), van Th.J. van Rensch en G.F. Verheijen (Het notariaat in Horst) en van J. Hendrix (Gewoonterecht Lottum uit 1428).

Op zaterdag 14 september nam LGOG deel aan de organisatie van "Open Monumentendag". Op de kasteelruïne werden 116 personen rondgeleid. LGOG-leden zijn betrokken bij het werk van de heemkundeverenigingen in Sevenum en America, de vier Horster musea: Streekmuseum Stichting Oudheidkamer, Schatkamer Sint Lambertuskerk, Koperslagersmuseum en Streekboerderijmuseum De Locht, en de Stichting Het Gelders Overkwartier. De Heemkundevereniging Sevenum gaf een gebundeld "Jaaroverzicht 1990" uit waarin naast het verenigingsnieuws een artikel over stond over: Eugenie Boutet. Het in 1990 verschenen boek "Spinninghe" is nog beperkt verkrijgbaar. LGOG-lid Loe Derix publiceerde twee delen van de reeks "Oud Horst in het

nieuws", waarin respectievelijk behandeld werden de periode 1900-1914 en 1914-1930. De LGOG-leden P.Janssen en P. van Enckevort hebben meegewerkt aan het boek "Schutten door de eeuwen heen." Een uitgave bij het 400-jarig jubileum van het Sebastianus Gilde in Sevenum.

Lezing 16 maart:

Schutterijen op het Limburgse platteland: een cultureel fenomeen

Na de achttiende jaarvergadering op maandag 16 maart zal de heer Drs. Jos Gerrits uit Spaubeek een lezing verzorgen over : Schutterijen op het Limburgse platteland: een cultureel fenomeen. Bij de studie naar het verleden van schutterijen op het Limburgse platteland moet men met een belangrijk obstakel rekening houden: het bronnenmateriaal zoals reglementen en rekeningen is niet nauwelijks bewaard gebleven. Bovendien is het materiaal dat nu nog wel aanwezig is, slechts een fractie van de archiefbronnen die sedert het begin zijn gevormd.

Dit manco leidt er weleens toe dat in publikaties over het ontstaan van schutterijen "voor het gemak" wordt uitgegaan van "algemeen aanvaarde ideeën en schijnbaar logische verklaringen": schutterijen zouden zijn opgericht ter bescherming van "auter, troon en heerd". Het fragmentarische bronnenmateriaal dat daarbij voorhanden is, biedt ondersteuning aan deze ideeën. Bovendien marcheren schutterijen immers nog steeds in militaire uniformen.

Wanneer men echter, ondanks alles, de moeite

neemt om een reeks van reglementen en rekeningen te verzamelen en te analyseren, en de aldus verkregen gegevens tegen het licht van een algemene historische context plaatst, moet men tot de conclusie komen dat de schutterijen op het Limburgse platteland niet primair ter bescherming zijn opgericht. Hun ontstaan hangt veel meer samen met een complex van evenwaardige sociale, economische, politieke en religieuze factoren. Het schutterswezen moet daarom bovenal als een cultureel fenomeen worden beschouwd. Deze "controversiële" stelling zal tijdens de lezing uitvoerig worden toegelicht.

Na de lezing van de heer Gerrits zal de heer Esselaar, voorzitter van de Horster schutterij, het onderwerp van deze avond illustreren in een korte inleiding over **Schutterij Wilhelmina**. Hij zal een dia-presentatie verzorgen en verder het schutterszilver en enkele uniformen laten bezichtigen.

Huize Darth

Lottum door de eeuwen heen. 2

In **INFO LGOG 4**, pagina 35 en 36, schreven we dat alle betrokken partijen het in 1428 nodig vonden hun rechten en gewoonten vast te leggen. In 1438 kwam er al een nieuwe heer. Kersken Vinck, de zoon van Sander, verkoopt in 1438 "sijne gantze herlicheit van Lotthum und laetschap" aan Johan van Darth. 1) Sinds die tijd gaat Huize Vinck de Lottumse geschiedenis in als Huize Darth.

Het wapen van familie Darth vertoont in rood een schuinliggende, zilveren baars. Verder een open helm met zilverrode dekkleden. Het helmteken laat twee zilveren baarzen zien met de kop naar beneden, als omgestorte keper geplaatst. 2)

Het "adelijk huijs Dardt gelegen binnen de Heerlickheijt Lottum met sijne privilegien ende immunitieijten, vorts met moeshoff, boomgard ende grachten" is gebouwd in de laagte van de eerste Maasmeander. Hierdoor waren adellijke huizen vroeger goed beschermd. Bij hoge waterstand van de Maas vormden rivier en grachten één geheel.

Bij Huize Darth hoorde ook een laatbank. Een andere Lottumse laatbank behoorde bij de bezittingen van de Sint Quirinus Abdij te Neuss.

De hertog van Gelre was voogd van de bezittingen van deze abdij. Als tegenprestatie kreeg de hertog alle hoge breuken, de gerechtelijk opgelegde boetes. Op deze twee laatbanken komen we later nog terug. Lottum beschikte pas veel later, sinds 1608, over een eigen schepenbank.

Loeff van Darth, de zoon van Johan, verklaarde in een akte van 3 januari 1454 dat Aleph van Hoensslaer voor hem borg was gebleven ten behoeve van de echtelieden Derich en Heilwig van Boetbergh. 4) In 1491 legde deze Loeff van Darth de eerste steen van de kerktoren van Lottum. 5) De gedenksteen is bij de verwoesting van de kerk in 1944 jammerlijk verloren gegaan. Na het overlijden van Loeff van Darth in 1517 werd een "maegescheijt" (versterf of boedelscheiding) opgemaakt: "Gegeven int jaer

vijfthienhondert ende seventhien op saeterdach nae Sinte Margarethen daege Virginis. Ende waes besegelt met vier groene wasen vuyt hangende segelen." 6) De zegels waren van Michiel van Broekhuizen, tak Oyen (pastoor te Broekhuizen), Seger van Broekhuizen (Heer van Oyen), Jan van Darth (oudste zoon) en Loeff van Darth (tweede zoon). Deze boedelscheiding tussen Stientgen, de weduwe van Loeff, en de kinderen (Jan, Loeff, Neesken, Henricken en Heylicken), levert ons een prachtig overzicht van de bezittingen van Huize Darth. Over Jan de oudste zoon lezen we: "Voirt soe is Janne van Darth toe bedeylt die woninghe toe Darth met oeren graeven, coil gaerden ende alle dat landt mitten beeckdaele", en over Loeff de tweede zoon: "Voirt soe is Loeven toe gedeilt dat goet toe Gelre soe woe dat gelegen is. Noch soe sal Loeff den Schelberghe halff hebben ende die kniene die daarop sijn alleen hebben tot sijnen profijt." Zoon Jan of Johan van Darth was lid van de Gelderse Ridderschap en een zeer invloedrijk persoon. In 1541 werd hij beschouwd als de veroorzaker van twisten over het vergevingsrecht der Lottumse pastorie. 7) Toch was reeds in 1500 vastgelegd: Lotthum is van oudsher en voor vele jaren buiten menselijke gedachtenis en nog is een eigen heerlijkheid onder dominnenen der kerke van Nuijss. En verder: In een teken der waarheid heeft men mijner genadige vrouwe voornoemde abdis van Nuijs buiten menselijke gedachtenis en gelijk men ook nu, mijn genadige vrouwe gehult en bezworen heeft, in het teken des "hilligen Marschalcks sanct Quirijs" als haar eigene grondvrouwe hou en trouw te zijn. Onder de

vijfde alinea van het stuk staat: "Item ist mijn genadige frouw gijftersche van der kijrchen too Lotthum." 8)

In 1549 sloot Jan van Darth een overeenkomst met de abdis van Neuss ter wegneming van zekere geschillen. 9)

J. Hendrix,
Historische Kring Grubbenvorst-Lottum

Noten

1. HSAD (Hauptstaatsarchiv Düsseldorf), Landesarchiv Geldern, Justizhof IV nr. 38 folio 291-291 verso. (1438 november 4).
2. "De Maasgouw" 28e jg. (1906) blz.13-14. "Publikations" 71e jg. (1935) blz.151-153.
3. K.J.Th. Janssen de Limpens, Leen- en Laathoven in de Maaslandse Territoria voor 1795. Maastricht 1974. 176 onder Lottum 1012.
4. Schepenbrief berustende RAL te Maastricht.
5. "De Maasgouw" 35e jg. (1915) blz.59; idem 41e jg. (1921) blz.49; "Limburgs Jaarboek" 15e jg. (1909) blz.71.
6. HSAD, Landesarchiv Geldern, Justizhof nr. 38 folio 293-295.
7. "De Maasgouw" 39e jg. (1919) blz.42.
8. HASD, F.A.v. Wylich/Lottum nr. 3 letter B.
9. "De Maasgouw" 35e jg. (1915) blz.59.

Wintercursus 1992

In de wintercursus van dit seizoen werden in vijf lessen een aantal voor genealogen belangrijke onderwerpen behandeld. Aan deze cursus, die evenals voorgaande jaren werd georganiseerd in de studiezaal van de Oudheidkamer, namen 41 personen deel. Het lesprogramma was als volgt.

15 januari: Mr.Th.J. van Rensch, chartermeester van de Gemeentelijke Archiefdienst van Maastricht, behandelde in de eerste les het belang voor genealogen van: kerkelijke en juridische bronnen, en schat- en meetboeken.

5, 12 en 26 februari: Drs. Th. Huys en Drs. Fr. Hermans, respectievelijk directeur en archivaris van de Gemeentelijke Archiefdienst van Venlo, hebben in drie lessen aandacht besteed aan het gebruik door genealogen van de volgende bronnen: burgerlijke stand, bevolkingsregisters, gegevens betreffende personen, vondelingen en militairen in overheidsarchieven, notariële archieven, memoires van successie en het kadaster.

11 maart: In de vijfde cursusles heeft Ing. L.J. Greweldinger, voorzitter van LGOG Kring Horst en vice-voorzitter van de Sectie Genealogie van LGOG, de aandacht gevestigd op: het algemeen overzicht, het buitenland, emigranten, bidprentjes, begraafplaatsen en advertenties. Bij voldoende belangstelling kan daarnaast nog een praktische les worden gegeven. Verder kan in onderling overleg besloten worden tot het organiseren van een kleine excursie.

Nieuwe publikaties

Verschenen

*** Loe Derix, Oud Horst in het nieuws. Delen en 3. (Met illustraties en registers) Horst 1991. Prijs f 42,50 per deel.**

De delen 2 en 3 van de reeks OUD HORST IN HET NIEUWS zijn tegelijkertijd verschenen. Deel 2 omvat nieuwsberichten, foto's en achtergrondverhalen over de periode 1900 tot augustus 1914 (begin Eerste Wereldoorlog). Deel 3 belicht de Eerste Wereldoorlog en de tijd erna, tot het jaar 1930. In het boek wordt onder andere herinnerd aan de kinderen uit de Belgische stad Dendermonde, die in de eerste Wereldoorlog in Horst onderdak hebben gevonden. Aan dit bijzondere verhaal werd ook in de media ruime aandacht besteed. Deel 1 is bijna uitverkocht, terwijl de delen 2 en 3 nog verkrijgbaar zijn.

*** P. van Enckevort, P. Heesen e.a. (red.), Schutten door de eeuwen heen. Een uitgave bij gelegenheid van het 400-jarig jubileum van het Sint Sebastianus Gilde in Sevenum. Sevenum 1991. 78 blz.; geïllustreerd. Prijs f 25,-.**

Naast veel foto's en herinneringen uit het recente verleden van deze vereniging staan in dit boek artikelen over een kasboek aanvangende in 1661 en een reglement uit 1699 van de Sevenumse schutterij. Interessant is het verhaal hoe dank zij de speurzin van Had Verhorstert het oude kasboek, lopende van 1661 tot 1738, tegen betaling van tweeduizend gulden terugkwam in Sevenum. Het boek is verkrijgbaar bij de schutterij.

*** M. Flokstra e.a., Kastelen in het Land van Kessel, met inleiding van prof. dr. J.G.N. Renaud. Horst 1991. 64 blz; met illustraties en bibliografie. Prijs f 10,--.**

Deze brochure verscheen bij gelegenheid van de gelijknamige tentoonstelling gehouden in het Streekmuseum Stichting Oudheidkamer Horst en is aldaar nog verkrijgbaar. Besproken worden: de kastelen De Borcht en De Berckt te Baarlo, de kastelen van Blitterswijck, Broekhuizen en Geysteren, Huize De Kolck en kasteel Ooyen te Broekhuizenvorst, het gebroken slot Grebben te Grubbenvorst, kasteel Ter Horst te Horst, Huizen Kaldenbroek en De Borggraaf te Lottum, Huis Bree te Maasbree, de burcht Kessel, 't Kasteelke te Meerlo en De Donck te Sevenum.

*** M. Flokstra, Register op de leenaktenboeken van het Pruisisch Overkwartier van Gelder 1713-1794. Maastricht 1991. 207 blz. met illustraties en register. Prijs f 37,50.**

In het Overkwartier van Gelder waren veel goederen gelegen die in leen van de landsheer werden gehouden. Hij kon de bezitters of leenmannen van deze leengoederen (kastelen, boerderijen en/of landerijen) oproepen voor de militaire ridderdienst. In de zogenaamde leenaktenboeken werden verkoop en vererving van de leengoederen nauwkeurig bijgehouden. De opgemaakte protocollen in de leenaktenboeken vormen thans een belangrijke bron voor de geschiedschrijving van de betreffende huizen en boerderijen. Het register van de heer Flokstra vergemakkelijkt de toegang tot de achttiende-

eeuwse leenaktenboeken.

*** Karl Keller, Die Kevelaer-Wallfahrt in Liedern und Gedichten. Geldern 1991. 287 blz.; 59 ill. Prijs DM 39,80.**

Deze volkskundige en cultuurhistorische studie is verschenen als deel 92 in de publikatie-reeks van de "Historische Vereniging voor Geldern en omgeving". Men vindt in dit boek veel Nederlandstalige liederen en gedichten, omdat de voertaal van Kevelaer - en overigens ook van Geldern - tot ver in de negentiende eeuw Nederlands was. We bevinden ons daar immers in oud Gelders gebied, tegenwoordig doorsneden door de staatsgrens met Duitsland. In dit boek staan de liederen die onze voorouders zongen, als ze jaarlijks (al sinds de zeventiende eeuw) ter bedevaart gingen naar Kevelaer. Dit jaar wordt herdacht dat sinds 1642, 350 jaar geleden, pelgrims naar Kevelaer trekken.

W. Schols, G. Linssen (red.), Venrays Woordenboek. Venray 1991. 608 Blz.; ill. Prijs f 49,50.

Aan dit woordenboek hebben leden van de actieve Venrayse afdeling van Veldeke zeventien jaar gewerkt. Het boek bevat een uitvoerige inleiding. De woordenlijst is alfabetisch opgezet en voorzien van ongeveer 200 foto's en tekeningen. De feestelijke verschijning van het boek mag daarom gerust een mijlpaal van deze club worden beschouwd. Het uitgeven van een woordenboek is meer dan het in groepsverband wekelijks noteren van dialectwoorden, zoals

Veldeke Venray gelukkig tijdig heeft onderkend. De heren Frits Linssen en Willy Schols hebben het karwij tenslotte geklaard. Venray mag trots zijn op dit werk.

H. Cromptvoets, Mééls woordenboek. Medelo 6. Meijel 1991. Inleiding prof. dr. A. Weijnen. 131 blz.; ill. Prijs f 25,--.

Het Meijels woordenboek is van de hand van een vakman. Meijelnaar Dr. Herman Cromptvoets is namelijk redacteur van het als wetenschappelijke uitgave verschijnende "Woordenboek van de Limburgse dialecten."

Cromptvoets geeft in zijn gedegen inleiding op het Meijels dialect aan dat een dialectwoordenboek niet vanuit de visie van één dialectspreker kan worden geschreven. Ook hij is door veel medewerkers geholpen. Anders dan het Venrays woordenboek heeft Cromptvoets niet voor een doorlopend alfabetische indeling gekozen, maar voor een thematische opzet, die taalkundig ook moderner is. De woorden zijn hierin alfabetisch gegroepeerd naar het gebruik in bepaalde levensomstandigheden (gezinsleven, eten en drinken, geloof e.a.), of de beroepen, zoals boer, bakker, slager, molenaar enzovoort.

Aangekondigd

*** Loe Derix, Oud Horst in het nieuws. Deel 4**

In het najaar van 1992 zal deel 4 verschijnen, handelend over de periode van 1930 tot 1940. Een jaar later verschijnt het laatste deel over de tijd tussen 1940 en ca. 1950.

U kunt mede de inhoud van deze boeken bepalen door het (tijdelijk) beschikbaar stellen van

oude foto's of het verstrekken van informatie voor achtergrondverhalen door contact op te nemen met Loe Derix, Elsbeemden 25, 5961 JZ Horst (tel. 04709-83961).

Excursie Munsterland 9 mei 1992

Het doel van de voorjaarsexcursie op zaterdag 9 mei aanstaande is dit jaar, evenals in 1977, het Munsterland. In 1977 bezochten we de kastelen van Raesfeld en Lembeck en in Munster onder andere de Vredeszaal.

Voor dit jaar heeft de excursiecommissie 's morgens de stad Münster en 's middags het kasteel Vischering in Lüdinghausen en het Ikonenmuseum te Recklinghausen in het programma opgenomen.

In Münster zal onder leiding van gidsen een stadwandeling worden gemaakt, met een bezoek aan de Vredeszaal die de herinnering bewaart aan de daar in 1648 gesloten Vrede van Munster welke een einde maakte aan de Tachtigjarige Oorlog.

's Middags staat op het programma de burcht Vischering in Lüdinghausen, sinds meer dan 700 jaar in bezit van de familie Droste zu Vischering. Na het diner in het kasteel volgen geleide bezoeken aan de burcht en aan het heemkundig Museum Munsterland, dat in een bijgebouw van het kasteel is gevestigd.

Voor de tweede helft van de middag gaat het gezelschap naar Recklinghausen voor een bezoek aan het in 1956 geopende Ikonenmuseum, het belangrijkste Westeuropese museum van Oosterse kerkelijke kunst.

In april ontvangt u een circulaire over deze excursie en kunt u zich opgeven voor deelname.

Een laat-Middeleeuws nieuwjaarsgeschenk uit Horst

Wie goed om zich heen kijkt, vindt op menige vers geploegde akker soms restanten van gebruiksvoorwerpen uit lang vervlogen tijden. De betreffende voorwerpen zijn een enkele maal nog geheel intact (zoals bijvoorbeeld met prehistorische vuurstenen werktuigjes meestal het geval is), maar gewoonlijk zijn de relictten fragmentarisch. Vooral stukken aardewerk behorende tot voorraad-, schenk- of kookpotten worden frequent gevonden. Als de vondsten van dezelfde vindplaats goed gescheiden van de ontdekkingen van overige locaties bewaard worden, kan vervolgens inzicht verkregen worden over de bewoningsgeschiedenis van verschillende terreinen.

De heer G. Lenssen, lid van de kring Horst-Sevenum van Limburgs Geschied- en Oudheidkundig Genootschap, is iemand die goed om zich heen kijkt en relictten uit vroegere tijden opraapt en bewaart. Regelmatig laat hij zijn ontdekkingen aan ondergetekende ter determinatie zien. Ook in augustus 1991 kwam mij op die wijze weer een zak vol scherven onder ogen. De heer Lenssen had het materiaal verzameld op een akker in de zuidelijke zone van het beekdal van de Kabroekse beek. De vindplaats ligt tussen de genoemde beek, de Schoolstraat, de Weisterbeek en de Beekstraat, en is plaatselijk bekend onder het toponiem 'De Riet'. De vinder had a-selectief geraapt, dat wil zeggen dat hij alles had verzameld wat maar enigszins bij kon dragen aan de datering van het complex. De vondsten werden derhalve eerst

geselecteerd in bruikbaar (lees dateerbaar) en onbruikbaar materiaal, zoals fragmenten van dakpannen, bakstenen, natuurstenen en onherkenbaar roest. Op grond van de bruikbare vondsten kon geconstateerd worden dat vanaf omstreeks de vijftiende eeuw deze akkers op een dusdanige wijze werden gebruikt dat huisafval, waarschijnlijk bij bemesting, op deze akkers terecht kwam. Bij de door de heer Lenssen verzamelde vondsten bevonden zich namelijk uitsluitend fragmenten van aardewerk uit de zestiende eeuw en latere perioden. Nieuwe vondsten kunnen in de toekomst dit beeld eventueel bijstellen.

Behalve fragmenten van diverse soorten gebruiksaardewerk, is door de heer Lenssen ook een rood-bruin beschilderde kleine sculptuur gevonden. Het betreft een 56 mm groot en maximaal 21 mm breed beeldje van een (naakt) jongetje op een voetstuk. Binnen de categorie pijpvaardjes is de te Horst gevonden sculptuur van minder kwalitatief niveau. Hoewel de sculptuur sterk verweerd is en beschadigingen heeft, is toch nog zichtbaar dat de langharige jongen met beide handen een object tegen zijn borst drukt. Naar alle waarschijnlijkheid houdt hij een vogel vast. Hoewel onduidelijk, zijn er nog resten van het vogellichaam en de pootjes te ontdekken. Het beeldje is gemaakt in een tweedelige mal bestaande uit een voor- en achterzijde. De gietnaad is aan de zijkanten van het beeldje nog aanwezig. Ook het 'vlies' van gebakken klei tussen de beide benen van de sculptuur wijst op vervaardiging in een mal.

Het beeldje van de jongen met vogel is gemaakt

van zogenaamde pijpaarde. Dit is een witbakkende kleisoort die deze naam heeft gekregen omdat de betreffende kleisoort vanaf ca 1580 onder andere is toegepast voor het bakken van tabakspijpen 1). De witbakkende klei is voor de vervaardiging van veelsoortige gebruiksvoorwerpen met name gebruikt in drie regio's, te weten de omgeving van Keulen (van ca 1300 tot ca 1700), het gebied van de Hollandse en Utrechtse steden (1450- tot heden) en in het zuidelijk Maasdal in de omgeving van de stad Luik (1300-1800). De witbakkende klei uit het Maasdal is speciaal voor de vervaardiging van pijpen voorwerpen gedurende de vijftiende en zestiende eeuw vanuit de omgeving van Luik naar Utrecht getransporteerd. In laatstgenoemde stad zijn op het einde van de Middeleeuwen op grote schaal pijpen beeldjes op ambachtelijke wijze vervaardigd 2).

Behalve te Utrecht, zijn pijpen beeldjes vooral in het tijdvak 1450-1550 op grote schaal vervaardigd te Luik en met name te Keulen. In de Rijnmetropool werd in 1978 aan de Breslauer Platz een pottenbakkerscomplex daterende omstreeks 1500 opgegraven met honderden pijpen misbaksels 3). Onder de diverse typen beeldjes die tijdens deze opgraving ontdekt zijn, bevindt zich ook een exemplaar dat veel overeenkomsten heeft met het Horster exemplaar 4). Dit is evenwel nog geen doorslaggevend bewijs dat het Horster beeldje ook omstreeks 1500 te Keulen is gemaakt. De vormen van deze beeldjes zijn -hoewel in beduidend mindere oplagen - op veel plaatsen (ook in het Nederrijngebied) tot in de

negentiende eeuw geïmiteerd. Gelet op de bij het beeldje gevonden fragmenten van keramiek is een datering in zestiende tot en met achttiende eeuw mogelijk. Met kleurstof beschilderde pijpvaardens beeldjes zijn relatief zeldzaam. Ze zijn vooral in de hoogtijdagen van de vervaardiging van dergelijke beeldjes - dus in de jaren 1450-1550 - gemaakt. Aangezien de Horster sculptuur eveneens sporen van beschildering heeft, pleit dit voor een datering in de (eerste helft van de) zestiende eeuw.

Over het gebruik van pijpvaardens kleinplastieken zijn enige gegevens bekend. De beeldjes werden vooral gebruikt als souvenirs van bedevaartsplaatsen en werden daarnaast vereerd als huisheilige. Vooral beeldjes van de Madonna met Kind (waarvan een zeer mooi exemplaar berust in de collectie van het Goltziusmuseum te Venlo), de Anna-trits en de drie heiligen Barbara, Catharina en Maria Magdalena (symbool voor geloof, hoop en liefde) waren vóór de Reformatie in geheel West-Europa bij het volk populair. Zeer geliefd waren ook sculpturen met voorstellingen van een kind 5). Soms werd het kind afgebeeld als Jezuskind met rijksappel en zegenend gebaar, zoals blijkt uit een tweetal pijpvaardens beeldjes uit de collectie van het Goltziusmuseum 6). Daarnaast kende de voorstelling van het kind met een duif aan zijn borst gedrukt een groot verspreidingsgebied. In de iconografie wordt deze toepassing van een duif verklaard als symbool van de Ziel 7). Het ligt dan ook voor de hand in dit kind een verbeelding van het Jezuskind te zien, dat de ziel der stervelingen

beschermt en aan zich drukt. Het Kind is daarmee de verpersoonlijking van de redding der zielen. Uit zestiende- en zeventiende-eeuwse grafische afbeeldingen van het motief van het Jezuskind met een vogel blijkt uit de gegraveerde banderollen met bijschriften, dat deze voorstellingen met name gebruikt werden als gift tijdens Nieuwjaarsfeesten. De beeldjes werden daarbij onder andere op speciale feestkoeken geplaatst 8). Als Nieuwjaarsgebruik grijpt dit motief niet terug op officiële kerkelijke leerstellingen, maar is het eerder ontstaan uit religieuze behoeften van het volk. Resumerend kan worden gesteld dat het door de heer G. Lenssen gevonden pijparden beeldje een voorstelling is van het Jezuskind met de Ziel. Dergelijke sculpturen speelden een rol in de religieuze belevingswereld van het volk. Hoewel een exacte herkomst en datering niet te geven zijn, pleiten diverse argumenten ervoor dat de sculptuur waarschijnlijk in de zestiende eeuw te Keulen is vervaardigd.

Jos Schatorjé

NOTEN

1. F.H.W. Friedrich, Pijpologie. Vorm, versiering en datering van de hollandsse kleipijp. A.W.N. monografie 2 (Voorburg 1975).
2. J.Baart e.a., Opgravingen in Amsterdam. 20 jaar stadskernonderzoek (Amsterdam 1977) 472-475.
3. S. Neu, 'Tonfigürchen vom Breslauer Platz', Museen der Stadt Köln, Bulletin 1 (1979) 1686-1688.
4. R. Neu-Kock, 'Irdene Kleinplastik im

Spätmittelalter', in: J. Naumann (red.), Die Irdenware der Düppen- und Pottbäcker zwischen Köln und Kleve. Keramik von Niederrhein IV (Köln 1988) 182 afb. 3.

5. Wereldlijke motieven met kinderen (spelende en musicerende kinderen) en dieren vonden gretig aftrek vanaf de zeventiende eeuw.

6. Een zestiende-eeuwse sculptuur staat afgebeeld in: H. Clevis en J. Thijssen, Kessel, huisvuil uit een kasteel (Catalogus bij de gelijknamige expositie, Goltziusmuseum Venlo 1989) 19 afb. 13. Het andere, laat-vijftiende-eeuwse, beeldje is in oktober 1991 gevonden bij archeologisch onderzoek naar de hertogelijke residentie te Venlo.

7. J.J.M. Timmers, Symboliek en iconographie der christelijke kunst (Roermond-Maaseik 1947) nr 1663-1665.

8. J. Baart, Opgravingen, 472; R. Neu-Kock, 'Irdenware', 182.

MUSEA

Streekmuseum Stichting Oudheidkamer Horst

Zoals ook voorgaande jaren blijft de Oudheidkamer naast de vaste collectie over de vlasbewerking, de streekdrachten, de archeologische vondsten uit Horst en de expositie rond het kasteel ter Horst, aandacht besteden aan wisselexposities.

Dit jaar was dat tot 23 februari een fototentoonstelling van de Horstenaar Jac van Megen. In een veertigtal foto's toonde Jac zijn grote kunde en zijn betrokkenheid bij zijn geboorteplaats Horst.

Van 8 maart tot 26 april exposeert de Amerikaan Leo Martens met zijn vrouw Mariette Groeneveld de tentoonstelling "Glazuurpoëzie". Zij tonen potten en keramiek, opgesierd met prachtige glazuren.

Van 3 mei tot 17 mei laat de jonge Horster kunstenaar Ine Schriever schilderijen en tekeningen zien.

Van 24 mei tot 19 juli exposeert de Limburgse kunstenaar Gène Eggen. Van zijn hand is het mooie beeld dat het plein in Meterik siert.

Van 2 augustus tot 25 oktober zullen oude radio's te bewonderen zijn, uit de privécollectie van Jo Ruffini uit Eindhoven.

Als laatste van het jaar zal Leo de Lijster uit Groningen van 1 november tot 27 december Peelschilderingen exposeren.

Voor genealogen blijft de Oudheidkamer belangrijk nu er sinds 18 november 1989 het steunpunt voor Genealogie is gevestigd. Bijna alle DTB-boeken voor Noord- en Midden-Limburg

liggen er gratis ter inzage.

Openingstijden:

dinsdag van 10-12 uur; woensdag van 14-16 uur;
vrijdag van 19-21 uur en zondag van 15-17 uur.

Adres:

Steenstraat 2, 5961 EV Horst.

Telefoon 04709 - 86540.

Stichting Beheer Kunstschaten Sint-Lambertuskerk

De bewaard gebleven middeleeuwse inventaris van de kerk is geplaatst op de rijksmonumentenlijst en op de lijst van beschermde verzamelingen krachtens de Wet Behoud Cultuurbezit. Op initiatief van het kerkbestuur van de Sint-Lambertusparochie werd in 1984 een speciale stichting in het leven geroepen om de zorg voor het kerkelijk erfgoed te coördineren. Deze "Stichting Beheer Kunstschaten Sint-Lambertuskerk Horst" stelt zich ten doel de kunstschaten op verantwoorde wijze te tonen, te conserveren en waar nodig te restaureren. De presentatie vindt plaats in de kerk en de speciaal daarvoor ingerichte Schatkamer. Conserveren en restaureren wordt verricht door vakbekwame specialisten. Het ministerie van W.V.C., particulieren, het Horster bedrijfsleven, alsook de Schatkamer zorgen voor het geld waardoor restauratie en conservering mogelijk is.

Een bezoek aan de Schatkamer draagt bij aan de instandhouding van deze waardevolle Horster

kunstschaten.

Openingstijden:

Iedere dinsdagmorgen van 10.30 - 12.30,
alleen van juni tot en met herfstvakantie.
Tussentijdse afspraken kan men maken met
de heer L. Smedts, telefoon 04709 - 81822.

Koperslagersmuseum P. van der Beele

Kostbaar koper...

Ruim anderhalve eeuw geleden maakte een koperslager op het platteland een eenvoudige waterketel. Zo'n 'moer' was in het huishouden een onmisbaar voorwerp, want iedereen had wel eens heet water nodig.

Toen de ketel zijn vorm had gekregen en snuit, oren en hengsel eraan bevestigd waren, mankeerde alleen nog het deksel. Vergeefs bleef de koperslager meten: hij geen enkel stukje koperplaat meer dat groot genoeg was om er een deksel van te maken. Dan maar een andere oplossing: tussen de zuinig bewaarde restjes zocht hij twee stukjes plaat. Die zette hij met een zwaluwstaartverbinding aan elkaar. Uit deze grotere plaat sneed de ambachtsman een ronde schijf waaruit het deksel dan toch gedreven kon worden.

Deze waterketel met opzij in het deksel een naad, die er eigenlijk niet hoort, staat nu in het koperslagersmuseum en getuigt nog steeds van de toenmalige armoede en zuinigheid, maar ook van het vakmanschap en de inventiviteit.

Zo vertelt elk voorwerp in het

koperslagersmuseum zijn eigen verhaal aan diegenen, die het willen ontdekken!

Mevrouw Van der Beele schreef een informatieve brochure, geïllustreerd met prachtige kleurenfoto's van Hans van der Beele. Het boekje is verkrijgbaar in het museum.

Streekboerderijmuseum "De Locht"

In april 1990 werd het Streekboerderijmuseum "De Locht" te Horst-Melderslo geopend. Het museum ligt aan een straat uitkomend op de Broekhuizerweg, aan de rand van de bebouwde kom. Diverse auto- en fietsroutes komen er langs. In de oude gerestaureerde boerderij ziet men het leven in de woning en de bedrijfsgebouwen anno 1900. Er zijn tevens wisseltentoonstellingen.

Nog tot 23 april loopt de tentoonstelling over eetgewoonten van vroeger, onder de titel: **"Eten wat de pot schaft"**. Elke zondagmiddag wordt door bakkers uit de streek brood gebakken in het bakhuisje, waarin zich een met schansen te stoken bakoven bevindt.

Adres:

Koppertweg 5, 5962 AL Horst-Melderslo.
Telefoon 04709-87320 (of: 04709-83366).

Openingstijden:

Zondag, dinsdag en donderdag van 14.00 tot 17.00 uur.

Groepen kunnen na afspraak ook op andere dagen en tijden worden ontvangen.

Goltziusmuseum te Venlo

Archeologisch Limburg 1987-1989

8 maart tot 20 april 1992

Archeologen hebben de laatste jaren in Limburg indrukwekkende resultaten geboekt. We denken aan een jagerskamp uit het begin van de laatste ijstijd in de grindgroeve Belvédère bij Maastricht, middeleeuwse vondsten in de oude stadskernen van Maastricht, Roermond en Venlo. Met het wetenschappelijk onderzoek en de restauratie is veel tijd, dus geld, gemoeid. De in Limburg werkzame beroepsarcheologen hebben nu het initiatief genomen voor een reeks reizende tentoonstellingen. Om de drie jaar zal een keuze uit de meest interessante vondsten en opgravingen uit de voorgaande periode worden getoond.

Volkskunst uit Limburg 1750-1950

15 mei tot 6 september

Onder volkskunst verstaat men meestal siervoorwerpen welke met veel liefde en geduld zijn vervaardigd door anonieme ambachtsslui, bestemd voor de 'gewone' man of vrouw. Kenmerkend voor deze objecten is het veelvuldig gebruik van streekgebonden materialen, kleuren, decoratieve voorstellingen en functionele vormen.

Het is mogelijk volkskunst uit Limburg en aangrenzende gewesten te traceren. Er is historische verwevenheid van Limburg met de Peel, het Rijnland en Luik. De tentoonstelling is samengesteld uit eigen, recent verworven

bezit en uit collecties van musea en
particulieren.

Openingstijden:

Dinsdag t/m vrijdag van 10.00-16.30 uur,

zaterdag en zondag van 14.00-17.00 uur.

Adres: Goltziusstraat 21, 5911 AS Venlo.

Telefoon 077-596762.

CAMPSPLAATS. Fragment uit de agrarische geschiedenis van Horst. *

Niet lang na de Tweede Wereldoorlog is in de Horster boerengemeenschap het plan geboren een proefbedrijf voor Noord-Limburg op te richten, zoals er sinds 1931 voor Midden-Limburg een bestond te Beesel en Valkenburg er een zou krijgen voor Zuid-Limburg. Er werd een Voorlopige Proefboerderij-commissie gevormd. Deze zou plannen uitwerken en met praktische voorstellen en stappen zou komen. Als vestigingsplaats voor een dergelijk bedrijf werd gedacht aan een deel van de "kasteelse gronden", gelegen aan de Tienrayseweg. Deze gronden waren na de oorlog als Duits eigendom, toebehorend aan de familie Von und zu Westerholt und Gijsenberg, door de Staat der Nederlanden in beslag genomen. Het Nederlands Beheersinstituut, waaraan de administratie van dergelijke goederen was toevertrouwd, had de betreffende gronden in pacht gegeven aan verschillende Horster agrariërs.

In de avond van 28 mei 1949 belegde de Voorlopige Proefboerderij-commissie in café-restaurant De Oude Lind een vergadering met belanghebbenden en geïnteresseerden om de mogelijkheden te bespreken. Rond middernacht, aan het slot van de vergadering, verklaarde boswachter M. Christiaens, die een flink stuk van de beoogde gronden in pacht had en dus tot de gedupeerden zou gaan behoren, dat hij graag wilde meewerken aan het prachtige plan. Hij sprak, zo lijkt het, namens de meesten van de aanwezigen.

Op 16 december 1954 richtte de secretaris van de Voorlopige Proefboerderij-commissie een schrijven aan Burgemeester en Wethouders van de Gemeente Horst waaruit valt op te maken dat de commissie in de periode 1949-1954 niet had stil gezeten. Zij was tot de conclusie gekomen dat het te stichten proefbedrijf de beschikking moest hebben over ongeveer twintig hectaren grond. Het gemeentebestuur van Horst had al medewerking toegezegd. Men had de steun van het hoofdbestuur van de Limburgse Land- en Tuinbouwbond (L.L.T.B.) te Roermond voor het plan weten te winnen. Aanvankelijk hadden ook de betreffende Rijksinstanties in Den Haag subsidies in het vooruitzicht gesteld. Toen echter te Maarheeze een proefbedrijf voor de Oostbrabantse zandgronden was opgericht, verdween van Haagse zijde de belangstelling voor een soortgelijke onderneming in Horst. Intussen had de commissie wel in 1953 de Onderlinge Verzekeringsmaatschappij van de L.L.T.B. te Roermond (O.V.M., later opgegaan in Interpolis te Tilburg) kunnen overhalen 23 ha van de vroegere kasteelse gronden aan te kopen voor het proefbedrijf.

Toen in november 1954 de hoop op rijkssubsidie definitief de mist was ingegaan, werd het uitermate twijfelachtig of het proefbedrijf-inwording nog wel op rendabele wijze te exploiteren zou zijn. Speciaal de lasten verbonden aan de investering in de bouw van een nieuwe boerderij met de nodige bedrijfsgebouwen - toen geschat op f 60.000 en het zou f 100.000 worden - leken een haast onoverkomelijke moeilijkheid te gaan vormen. De commissie ging dus ijlings op zoek naar een jaarlijkse

garantiesom van f 2.500 om eventuele tekorten te kunnen dekken. In genoemde brief van 16 december 1954 werd het Horster gemeentebestuur verzocht om naast L.L.T.B. en O.V.M. in genoemde garantiesom te willen participeren voor een vijfde deel, dus voor f 500,-. In de betreffende brief zette commissie-secretaris H. Moors vrij omstandig uiteen: "De totstandkoming van een Proefboerderij te Horst moet voor de boeren- en tuindersbevolking naar onze mening van groot belang worden geacht." De gemeenteraad van Horst willigde in zijn vergadering van 29 december 1954 het verzoek van de commissie in. In principe betrof dit besluit het exploitatietekort over 1955, maar weldra toonde het gemeentebestuur zich bereid een soortgelijke houding voor de volgende jaren te overwegen.

Toen de financiële basis voor een op te richten proefboerderij was veilig gesteld, kon de voorlopige commissie worden omgezet in een "Stichting Land- en Tuinbouw Proefbedrijf "Campsplaats"". Op 18 november 1955 werd een bestuur gevormd waarvan A. Jenniskens voorzitter, B. Kleuskens ondervoorzitter en M. de Ponti secretaris werden. Het bestuur werd terzijde gestaan door een selecte groep van adviseurs, in meerderheid gerecruteerd uit het Rijkslandbouwconsulentschap voor Noord-Limburg te Horst. De stichtingsakte werd verleden op 6 maart 1956. Artikel 2 van de statuten noemde als doel van de stichting: "Het exploiteren van een proefbedrijf. Eenvoudig onderzoek op het gebied van land- en tuinbouw zal hier plaatsvinden, mits dit geschiedt met het oogmerk van het zoeken van directe middelen tot

verbetering van de uitkomsten van speciaal het Noordlimburgse bedrijfstype."

Uit deze omschrijving van de doelstelling blijkt dat de naam "proefboerderij" voor "Campsplaats", zoals die geleidelijk in zwang was gekomen, niet helemaal correct was. De betiteling "proefbedrijf" of misschien zelfs "voorbeeldbedrijf" die enkele malen voorkomt, gaf de bedoeling van het instituut juist weer. Proeven van eenvoudige, zuiver praktische aard, waren niet uitgesloten, maar op "Campsplaats" werden in de eerste plaats boeren en tuinders uit Noord-Limburg verwacht om met eigen ogen en in de praktijk te zien, hoe met behulp van de meest moderne apparatuur een agrarisch bedrijf op de meest efficiënte wijze kon worden gerund, zodat de eigenaar tot het best bevredigende rendement kon komen. Alle mogelijkheden op het terrein van bedrijfsvoering, dus een soort permanente tentoonstelling van nieuwe hulpmiddelen en werkmethoden moesten op "Campsplaats" te zien zijn.

Het ontwerpen van de bedrijfsruimten en woning voor de bedrijfsleider (M. Houben) en zijn gezin werd toevertrouwd aan architect Spoelstra van het bouwbureau van de L.L.T.B. te Roermond. De bouw werd gegund aan het Horster aannemersbedrijf Van Horck.

Op 23 juni 1958 werd het proefbedrijf "Campsplaats" officieel en plechtig in gebruik genomen, inmiddels meer dan tien jaren nadat het plan tot oprichting van een dergelijke instelling te Horst was opgekomen. De inzegening van woning, verdere gebouwen, landerijen, gewassen en machines werd verricht

door kapelaan J. Theunissen, geestelijk adviseur van de Kring Horst van de L.L.T.B., waartoe de afdelingen Horst, Meterik, Melderslo, Hegelsom en America behoorden en die allen hun steun hadden bijgedragen en bij zouden blijven dragen in het welslagen van de nieuwe onderneming.

De verschillende sprekers bedienden zich ruimschoots van de bekende gelegenheidswoorden om gevoelens van dank en lof te uiten. Voorzitter G. Mertens van de L.L.T.B. "prees de vasthoudendheid van stichtingsvoorzitter A. Jenniskens en de leergierigheid van de landbouwers in de Kring Horst die hun bedrijven sneller op moderne eisen hebben omgeschakeld dan waar ook in Nederland." Er werd ook interessante informatie verschaft over de al vrij lange, bewogen en ingewikkelde wordingsgeschiedenis van het proefbedrijf. Burgemeester J.K. Geurts van hield zijn gehoor demografische gegevens over Horst voor. In 1947 vormden agrariërs 55% van de beroepsbevolking, in 1956 nog maar 46%, welke teruggang echter voor een aanzienlijk deel was toe te schrijven aan de toename van mensen die in andere beroepen een bestaan vonden. In verband met de opvallend grote bevolkingstoename was stimulering van de industrialisatie onontkoombaar, maar daarnaast bleef uitbreiding van de agrarische mogelijkheden dringend noodzakelijk. Jaarlijks wensten in de gemeente Horst vijftig tot tachtig jonge mannen in de agrarische sector aan het werk te kunnen gaan. Toen de autoriteiten en specialisten uitgesproken waren, bezichtigden de genodigden de gebouwen, waarbij de open loopstal, een

nieuwigheid voor Noord-Limburg, bijzondere belangstelling trok. In die "drive-in" was ruimte voor vijftien melkkoeien, elf stuks jongvee, boxen voor elf kalveren. Er was een stal voor vijftig tot zestig mestvarkens, plus vier tot zes zeugen. Er stonden kippenhokken en een paardestal. Verder was een grote diversiteit aan bergruimten te bezichtigen, voor de resultaten van oogsten, voor voedselvoorraden en voor machines.

Bij de rondgang langs de velden bleek het bouwplan voor 1958 de volgende gewassen te omvatten: rogge, haver, gerst, maïs, erwten, aardappelen, suikerbieten en voederbieten. Aan de erwteenteelt werd speciale aandacht besteed in verband met plannen in Horst een conservenfabriek op te richten. Er waren op het terrein diverse stukken grasland aanwezig en een kleine boomgaard.

De genodigden die intussen over de ruim twintig hectaren van het proefbedrijf verspreid waren geraakt, troffen elkaar weer in restaurant "De Oude Lind" waar de feestelijkheden werden afgesloten met een maaltijd. Dit vanouds bekende etablissement blijkt in de agrarische geschiedenis van Horst een beslist niet onbelangrijke rol te hebben gespeeld.

P.A.M. Geurts

* Dit artikel is gebaseerd op enkele stukken uit het gemeentearchief van Horst uit de jaren 1954-1956 en artikelen die verschenen in het Dagblad voor Noord-Limburg van 24 juni 1958 en in Boer en Tuinder van 4 juli 1958.

